

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Discordances

Elaborades per:
Isidre Crespo

ELS NOSTRES AUTORS

---

bromera

Aquestes propostes didàctiques són un instrument auxiliar, si cal, de la tasca lectora.

Així, doncs, segons els objectius a assolir i, també, segons les necessitats i la disponibilitat dels lectors, caldrà fer una selecció més o menys àmplia i profunda d'aquest ventall obert de possibilitats, diverses i variades, d'activitats d'aprofundiment que oferim a continuació.

Òbviament, també es podrà suprimir, variar, complementar o fer tot allò que l'alumnat i el professorat considere convenient per tal de motivar i fomentar la lectura, tot millorant la comprensió, la capacitat de relació i de raonament i, sobretot, la capacitat de diversió, gaudi i creació personal que els llibres ofereixen als seus lectors. Recordeu el que en deia Joan Fuster: «Els llibres no supleixen la vida, però la vida tampoc no supleix els llibres».

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

- BELTRAN, Adolf (1993): «El periodisme, un mitjà per a la reflexió», dins DD.AA.: *Joan Fuster: dies i treballs*, Conselleria de Cultura, Generalitat Valenciana, València.
–(2002): «Fuster volàtil», *L'Espill*, núm. 10, Universitat de València/Tres i Quatre, València.
- BORJA, Joan (2004): *La utopia de la ciència. Joan Fuster i la mesura de les coses*, Bromera, Alzira.
- CALAFORRA, Guillem (2006): *Dialèctica de la ironia. La crisi de la modernitat en l'assaig de Joan Fuster*, Publicacions de la Universitat de València, València.
- CASASÚS, Josep M. (1996): *Periodisme català que ha fet història*, 1 Proa, Barcelona.
- CHILLÓN, Albert (1999): *Literatura y periodismo. Una tradición de relaciones promiscuas*, Universitat de València, València.
- CRESPO REDONDO, Isidre (1999): *Raons i paraules*, Hermes Editora General, «Clàssics Catalans. Assaig», 16, Barcelona.
–(2002) : «Fuster i el jo, un estudi dels seus articles de premsa». Cfr. ESPINÓS, Joaquim i altres (edrs.): *Memoria i literatura. La construcció del subjecte. Periodisme i autobiografia*, Ed. Denes, Alacant-València.
–(2003): *Joan Fuster: De viva veu. Entrevistes (1952-1992)*, Afers, Catarroja.
- DD.AA. (1993): *FUSTER entre nosaltres*, Conselleria de Cultura, València.
- FLUIXÀ, J. A. I MARTÍNEZ (1991): *Ser Joan Fuster*, Ed. Bromera, «Els nostres autors», núm. 14, Alzira.
- FURIÓ, Antoni (1994): *Àlbum Fuster*, IVEI-Alfons El Magnànim, València.

---

1. Hi ha un capítol dedicat al periodisme de Joan Fuster.

- (1995): «Introducció a Joan Fuster», dins Joan Fuster: *Llegint i escrivint*.
Artículos periodísticos en Levante-EMV 1952-1957, Prensas Ibéricas, València.
- GARCIA-OLIVER, Ferran (2007): «Introducció», a Joan Fuster: *Contra Unamuno i els altres*, Ed. Bromera, «Biblioteca Joan Fuster», núm. 12, Alzira, pp. 7-36.
- IBORRA, Josep (1982): *Fuster portàtil*, Tres i Quatre, València.
- MAESTRE BROTONS, Antoni (2006): *Humor i persuasió: L'obra periodística de Quim Monzó*, Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana, «Biblioteca de Filologia Catalana», 15, Alacant.
- PÉREZ MORAGÓN, Francesc (2002): «Alguns moments de la vida de Joan Fuster», dins *L'Espill*, núm. 10, Universitat de València/Tres i Quatre, València, pp. 275-317.
- SALVADOR, Vicent (1994): *Joan Fuster o l'estratègia del centaure*, Edicions del Bullent, València.
- (1997): «Introducció», Joan Fuster: *Babels i Babilònies*, Bromera, «Biblioteca Joan Fuster», núm. 7, Alzira, pp. 7-27.
- SÒRIA, Enric (1993): «Fuster assagista. Una conversa continuada», dins Joan Fuster: *Sagitari*, Bromera, «Biblioteca Joan Fuster», núm. 4, Alzira, pp.9-38.
- (2003): «La premsa, vehicle de la literatura moderna. L'articulisme literari.», dins *Trípodos*, número 14, Barcelona.
- (2008): «Qüestions et disputationes. Estratègies d'un retòric escèptic en el paradís del pensament», dins M. Pérez Saldanya (editor): *Joan Fuster: llengua i estil*, Universitat de València, València, pp. 59-73.
- VIANA, Amadeu (2008): «Ironies de Babel. L'escriptura indirecta en Joan Fuster», dins M. Pérez Saldanya (editor): *Joan Fuster: llengua i estil*, Universitat de València, València, pp. 75-107.

A. L'AUTOR I L'ÈPOCA

A.1. *L'època*

1. Realitza un inventari d'escriptors, artistes o pensadors que van començar la seua obra durant els anys quaranta i cinquanta, i esbrina com els va afectar la guerra civil i la postguerra, en referència a la seua producció intel·lectual (censures, dificultats de publicació, manca de reconeixement...).
2. Amb tota la informació que has obtingut fins ara, redacta, en equip, una breu crònica «humana» de l'època en què Fuster es fa escriptor, anys 50.
3. Indaga, individualment o en equip, com era la vida al vostre poble o ciutat en els anys setanta i vuitanta. Pregunta als teus majors, consulta la premsa de l'època... Fes una posada en comú del que has trobat.
4. Havent consultat algun manual d'història o enciclopèdia, fixe'u, en un esquema, la situació políticsocial dels anys setanta i vuitanta al nostre país, i, igualment, a Europa: fets més importants i personatges més destacats.

A.2. *Context cultural i literari*

1. A partir d'algun llibre d'història de la llengua, descriu la situació legal i real de la nostra llengua en l'Espanya de postguerra.
2. Elabora una breu nòmina d'escriptors valencians dels anys setanta i vuitanta, i dels gèneres i temes que més conreen. Completa-ho amb una comparació amb la situació literària de l'Espanya literària del moment.
3. «La censura em té fregit. *Causar-se d'esperar* aparegué mutilat de la seua part més interessant. I m'han negat

el permís per a la traducció castellana de *Nosaltres els valencians* i per a la tercera edició catalana. En aquestes condicions només es poden escriure –o publicar– puerilitats, i això m’irrita».2 A la vista d’aquestes afirmacions, explica com creus que degué influir en el nostre autor, i en els altres, la vigilància política. De manera particular després de l’anomenada *Ley 14/1966*, de 18 de març, de premsa i impremta.

4. Escriu, per parelles, un relat o una petita obra de teatre, o un guió cinematogràfic, en què els vostres lectors puguen trobar reflectides les circumstàncies més significatives d’aquesta etapa de la història del nostre país.
5. Deixa constància de les teues troballes sobre el context cultural en què s’hagué de moure Fuster, en un quadre a tres columnes, en el qual ressenya els principals episodis de la seua vida, les manifestacions culturals i literàries de l’època i els esdeveniments històrics i socials.

A.3. *L'autor i la seua obra*

1. Ens cal acostar-nos a l’escriptor a través de la seua biografia. Consulta enciclopèdies, la introducció a les obres de Fuster publicades en aquesta editorial i alguns textos de la bibliografia, i redacta una mena de biografia de l’escriptor de Sueca a partir del que has trobat.
2. Documenta’t en llibres o revistes, especialment *Fuster portàtil* (1982), i fes un petit assaig sobre allò que els estudiosos anomenen *fenomen Fuster*.
3. Escriu una síntesi bibliogràfica de la seua producció, et farà conèixer la variada escriptura fusteriana i, sobretot, et

---

2. *Epistolari Joan Fuster-Vicenç Riera Llorca*, Curial, Barcelona, 1993, pàg. 429.

facilitarà la contextualització dels escrits de *Discordances* que has llegit i et disposes a estudiar a fons.

4. Joan Fuster ha passat a la història com un gran assagista. A partir del que conta E. Sòria en la Introducció, redacta un retrat literari de l'escriptor de Sueca que n'incloga totes les facetes literàries.
5. Una de les dedicacions més constats de l'escriptor de Sueca van ser les col·laboracions en premsa. Consulta algun manual i documenta't bé sobre els gèneres de producció periodística, sobretot els articles d'opinió.
6. A partir del que trobaràs en les diverses introduccions dels volums d'aquesta col·lecció, i en altres, fes un resum de la producció fusteriana en premsa.
7. La Introducció al present volum du per títol «El món del Sagitari». Com que ja l'has llegida, mira de trobar-li sentit al títol. Recorda que n'hi ha un volum en la present col·lecció titulat justament *Sagitari*.

A. 3.1. *Joan Fuster, articulista*

1. Llig i busca exemples d'aquestes afirmacions als articles i escriu-ne un en què dones la teua opinió.

«...la gran època de l'articulisme en català va tenir almenys un hereu de la seua estatura en un temps molt més fosc: Joan Fuster i Ortells. Menys líric, menys *literari*, molt menys descriptiu i evocador que els dels seus precedents, l'articulisme fusterià aposta decididament per la controvèrsia intel·lectual, l'agitació i el debat de les idees, la polèmica o la incitació investigadora. Però al darrere d'aquest conceptualisme, vitalitzant-lo, hi ha l'amenitat, i la jovialitat i tot, amb què Fuster baralla

el seu llenguatge. La impressionant alegria d'escriure de Fuster amera els seus textos, fins i tot els més ocasionals i de tràmit, i s'emporta el lector cap a on ell vol que vaja. La destresa, l'humor àcid, el lúcid enginy i l'àgil varietat de temes i actituds de què sempre fa gala relacionen estretament l'esgrima intel·lectual de Fuster amb el contundent art descriptiu de Pla i, de més lluny, amb el mandarinisme displicentment estilitzat de Xènius, i el situen, sens dubte, entre els majors articulistes en llengua catalana.»

ENRIC SÒRIA (2003)

«La premsa, vehicle de la literatura moderna. L'articulisme literari»

2. «Fuster va fer un articulisme lligat a una obra de pensament. L'articulística fusteriana és, sobretot, un periodisme d'idees, un periodisme concebut com una de les dimensions fonamentals del seu assagisme integral. [...] Cal dir que el contingut i la disposició de l'article, ben farcit de dades erudites i d'observacions exactes, no reflecteixen prou bé l'amplada i la profunditat assagístiques del conjunt de l'obra de Joan Fuster. Però, en canvi, sí que s'hi veu ben clara la seva força expressiva, l'argumentació contundent, i la bona fusta de periodista de combat i de polèmica que hi ha en Fuster.»

JOSEP M. CASASÚS, op. cit., pp. 444-445

Basant-te en *Discordances*, justifica en un escrit les afirmacions de J. Casasús.

3. «L'assaig, i la seva forma larvada que és l'article de diari, ocupen un lloc molt important dins de la prosa catalana

contemporània. I, ben mirat, més l'article que no l'assaig pròpiament dit.»

JOAN FUSTER,
Literatura Catalana Contemporània,
1980, 5a edició, Curial, Barcelona

Consulta en els manuals a l'abast –i en els pròlegs de Fuster als volums de les *Obres Completes*– la definició d'assaig i comenta en un escrit aquesta afirmació del mateix Fuster.

B. DISCORDANCES

B.1. El pròleg o introducció

1. Els pròlegs de J. Fuster constitueixen tot un altre gènere. Un gènere *servicial*, però amb valor propi. Després d'una relectura d'aquest, redacta'n la teua definició. Contrasta-la després amb la d'un diccionari.
2. V. Salvador al seu escrit «L'autolegitimació del pròleg» n'és un bon testimoni. Hi diu que «és una operació *legitimadora* del text que presenta». Com justificaries la Introducció d'Enric Sòria en el cas present? En un escrit breu, explica que aquest pròleg està *justificat*.
3. Pel que fa a l'estructura externa, la Introducció té aquests apartats:

El món del Sagitari

1. Fuster, periodista
2. *Jano. Medicina i humanitats*
3. Uns anys convulsos
4. Els temes
5. Sociologia històrica i història sociològica
6. El to

Explica resumidament el contingut de cada secció, començant pel títol mateix de la introducció.

Després, presenta alguns dels apartats en forma d'esquema; et presentem un com a exemple:

6. El to
  - 6.1. Continuitat del punt de vista, però amb diferències
  - 6.2. Estructura dels articles fusterians
  - 6.3. Els articles han perdut elegància, però han guanyat en vitalitat
  - 6.4. L'adjectivació desinfectant
  - 6.5. Pàgines de molta compassió i d'esperança cautelosa.
  - 6.6. *Discordances*, un document valuós sobre l'home Fuster i sobre la seua circumstància vital.

4. Enric Sòria parla de manera específica dels articles de *Discordances* al llarg de la Introducció. Escriu, de manera ordenada, les diverses informacions disperses sobre el tema.

5. A l'apartat 4 s'hi parla dels temes. Classifica els articles per aquest motiu, fent-ne una mena d'índex temàtic. Per exemple:

5.1. Música:

5.1.1. «Petita teoria del tocadiscos»

–Frase temàtica: «El tocadiscos ha democratitzat la música, però ha afavorit una invasió musical no tan democràtica...»

- 5.1.2. «Art per a més o per a menys»
  - 5.1.3. «Qüestió de decibels»
  - 5.1.4. «*Il melodioso Ottocento*»
  - 5.1.5. «Espanya *cañí*»
  - 5.2. Una altra activitat de síntesi seria aquesta: busca –o elabora-la si ho creus necessari– la frase temàtica, que resumeix el significat bàsic de l'article.
6. Quina visió del món ens hi revela Fuster? Tenint en compte les repeticions temàtiques, posa-la per escrit en un petit assaig.
  7. L'autor de la introducció sosté que «la visió del món de fons de Fuster és una visió tràgica, tamisada per un materialisme del sentit comú». Exemplifica aquesta afirmació i confirma-la o matisa-la en un diàleg obert a l'aula, si us sembla oportú.
  8. Enric Sòria també hi subratlla la presència, als articles, «del debat entre els sabers humanístics i els científics»; busca-ne alguns exemples il·lustradors i, en acabant, valora la posició de Fuster davant la ciència; un article de premsa seria una bona manera de presentar-ho.
  9. Sòria comenta sovint el «pessimisme de Fuster» en aquests escrits. Identifica-ne exemples i fes-ne un valoració personal; és a dir, debat amb els dos autors sobre el tema.
  10. Distribuïts en grups, llegiu els pròlegs del pensador valencià als seus llibres que són reculls d'articles –en l'annex en teniu un. Confegiu un esquema sobre la idea d'assaig que hi va donant, tot enumerant-ne les expectatives, les

esperances, els requisits... que l'autor disposa en aquest gènere. Com veieu aplicades aquestes idees a *Discordances*?

11. Busca bibliografia sobre els gèneres literaris i intenta veure com Fuster s'hi inscriu. I identifica el valor assagístic dels escrits periodístics. En acabant, en un text explicatiu deixa clara la teua comprensió dels fets.
12. A la introducció, Enric Sòria afirma que «els llibres d'assaig de Joan Fuster, no són ni més ni menys que reculls d'articles». Classifica'ls segons provenen d'aquesta font o d'altres.
13. El prologuista té publicat un article sobre les columnes d'opinió «L'articulisme literari», havent-lo llegit, elabora un esquema possible per a comentar un article de premsa.
14. Els «anys convulsos» a què fa referència l'autor de la introducció són els de l'anomenada «Transició» entre la dictadura i la democràcia. Tenint present tot el que en diu Fuster a *Discordances*, redacta el capítol corresponent de la teua «Història d'Espanya». Així mateix pots fer-ne un dibuix cultural d'aquest època.

B.2. *Discordances*

1. Els articles de premsa

- 1.1. Fes la llista dels llibres de Fuster que són recull de col·laboracions en premsa: *L'home, mesura de totes les coses* (1967), *Combustible per a falles* (1967), *Examen de consciència* (1968), *Babels i Babilònies* (1972), *Contra Unamuno i els altres* (1975), *Un país sense política*

(1976), *Destinat (sobretot) a valencians* (1979), *Notes d'un desficiós* (1980), *El món de cada dia* (1984),³ *Sagitari* (1984), *Punts de meditació (Dubtes de la «Transició»)* (1985), *Llegint i escrivint. Artículos periodísticos en Levante-EMV* (1995), *Viure per viure [Els articles d'El País (1979-1986)]* (2005).

- 1.2. «L'assaig, i la seva forma larvada que és l'article de diari, ocupa un lloc molt important dins de la prosa catalana contemporània. I, ben mirat, més l'article que no l'assaig pròpiament dit» (Joan Fuster).⁴ Consultant en un manual o diccionari la definició d'assaig, redacta un article en el qual explica i aplica aquest pensament de Fuster.
- 1.3. Consulteu, per equips, els diversos pròlegs dels altres llibres de Fuster que són reculls d'articles i feu-ne un resum per a constatar-hi la valoració que en feia.
- 1.4. Periodisme: repassa les definicions específiques del gènere, i dels subgèneres, especialment els d'opinió, i aplica-les a aquests articles de Fuster.

2. L'estil és l'home

- 2.1. Fuster sempre tingué molt present la figura imprescindible del lector. Per exemple, «Lectura» del *Diccionari per a ociosos*, o el primer capítol de *Poetes, moriscos i capellans...* Josep Iborra ho analitza en un article.⁵ Quin seria el lector model, el tipus de destinatari dels seus escrits a *Jano*? A l'hora de redactar aquesta descripció

---

3. Editat dins el volum titulat *Causar-se d'esperar* (1984).

4. «Sort i dissort de l'article de diari», dins *Literatura Catalana Contemporània*, Curial Edicions, «Biblioteca de cultura catalana», núm. 23, Barcelona, 1980, p. 285.

5. Cfr. Josep Iborra: «La influència de Joan Fuster en la Literatura Catalana», *Revista de Catalunya*, núm.17, 1988, pp. 126-139.

- has de tindre en compte els coneixements de tota mena que Fuster suposa als lectors d'aquests escrits seus...
- 2.2. Reconeguda és la tendència de l'escriptor de Sueca a condensar les reflexions en sentències o aforismes: Posem per cas, «Viure és resignar-se a viure» («I el carnaval ja ha passat»); presenta-ne per escrit una antologia breu, amb el teu pertinent comentari.
  - 2.3. Un dels trets de la manera fusteriana de fer articles és deixar-ne oberts els finals, a fi d'involucrar-hi el lector, de forçar-lo a prendre postura; un tret del seu estil *col·loquial*. Acumula les fórmules i les maneres de dur-ho a terme.
  - 2.4. Igualment seria interessant identificar el punt de vista de l'autor en cada article. Per exemple, en el citat sobre el tocadiscos: apunta les virtuts i els defectes d'aquest *instrument* musical. Posa per escrit els corresponents a alguns articles.
  - 2.5. Arreplega en una taula d'entrada múltiple els diversos autors (literats, músics, pintors...) citats per Fuster. Cataloga-los en primeres figures o *artistes menors* i situa-los cronològicament posant a quins moviments o corrents estètics pertanyien. N'obtindes el mapa *artístic* a partir del qual se li han *originat* al nostre assagista les reflexions *discordants*.

C. REFLEXIÓ LITERÀRIA

1. El títol d'aquest llibre era el de la columna de Fuster a la revista *Jano*. A quin tipus de títol correspon, *designatiu* (purament identificador), *descriptiu* (del contingut o del gènere) o *publicitari* (per seduir els possibles compradors)? Justifica'n la resposta en un escrit breu.

2. Al llibre *Humor i persuasió: L'obra periodística de Quim Monzó*, tens una altra classificació dels títols, aplica-la als dels articles de *Discordances*.
3. Fes una valoració o comentari sobre alguns dels títols dels articles, en una posada en comú.
4. Ja hem dit que Fuster és sentenciós, irònic i col·loquial en els seus escrits. Busca exemples d'aquestes característiques en el llibre que acabes de llegir. I deixa'n per escrit les conclusions.
5. Si ja hem recordat al començament que l'article –segons Fuster– és la forma larvada de l'assaig, és del tot cert que l'articulista hi emprà més d'un dels considerats recursos retòrics, o figures literàries. Pren nota i classifica tots els que vages identificant en les diverses lectures. I, en acabant, redacta una reflexió sobre la *cara literària* d'aquest textos de *Discordances*.
6. Basant-te en les troballes de l'activitat anterior, para atenció en la funció discursiva dels diversos recursos retòrics, particularment dels més recurrents: les *interrogacions retòriques*, les enumeracions, les antítesis, etc.
7. Fes algun treball de literatura comparada entre dos autors pròxims a vosaltres, un o dos escrits sobre el mateix tema que algun dels articles de Fuster: enfocament del tema, documentació...

D. SUGGERIMENTS D'ANÀLISI I CREACIÓ

1. Tenint en compte el que se'n diu en les Unitats 2 i 9 de *Batec 2,6* manual per a valencià, llengua i literatura de batxillerat, fes comentaris d'algunes articles, tot seguint les pautes d'aquest manual.
2. El títol és la primera orientació de lectura, la primera pista del recorregut de reflexió i opinió. Generalment se solen classificar en dos tipus: *a*) temàtic (ofereix la clau del tema o idea principal) i *b*) remàtic (apunta a idees secundàries, o amb finalitat sorprenent o provocadora). Classifica segons aquests paràmetres els títols dels articles de *Discordances*.
3. Els títols dels articles solen ser sintagmes nominals: «Correcció de la por», «La condició de malalt», «La gran finestra del museu»; també n'hi ha de substantius sols: «Flora i fauna»; d'altres són frases copulatives: «Pedagogia i conformisme». D'altres vegades són frases fetes: «A la paz de Dios». Pagaria la pena que, tenint-ne en compte el contingut, transformàreu alguns títols en oracions copulatives, per exemple «La por és corregible» o «El museu és un desvetllament de mons gratificants».
4. En un dels apartats, es parla d'*isotopia*: «la recurrència d'un concepte (i dels elements encadenats a aquest) al llarg d'un text». Creiem que Fuster hi recorre sovint. Fes-ne un breu antologia d'exemples, presos de *Discordances*.

---

6. Edicions Bromera, 2009. "Bromera.txt".

5. Normalment, d'una manera o d'altra, els articles tenen tres moments o seqüències: presentació *orientada* del tema –amb l'anècdota corresponent–, desenvolupament o argumentació i conclusió.
6. Així mateix, tenint present el que hi diu el manual, i Enric Sòria a la Introducció, analitza l'estructura d'uns quants articles, per veure'n la variació estilística (analítica, sintètica, circular...) –o d'estratègia discursiva– emprada per Fuster.
7. Un altre aspecte de l'anàlisi d'un text són les anomenades *regles de coherència*: repetició, progressió, no-contradicció, relació. Tria alguns articles i aplica-hi aquestes regles.
8. Tractant-se de textos argumentatius, sí que paga la pena fer una col·lecció completa dels arguments utilitzats per l'escriptor de Sueca, distingint-ne, en primer terme, els que sedueixen i els que convencen. A banda, naturalment, de fer-ne l'anàlisi completa d'un bon grapat d'articles. El manual de Bromera n'enumera els tipus: exemples, experiència personal, comparació o analogia, autoritat, causa-conseqüència...
9. En els articles d'opinió sempre hi ha més d'una seqüència –expositiva, descriptiva, narrativa, conativa–; fes l'anàlisi d'alguns textos per comprovar com les organitza Fuster, i les funcions que els atorga.
10. Tenint en compte la teoria del manual citat sobre «L'àmbit periodístic i els gèneres d'opinió» –Unitat 9–, en concret respecte de l'article d'opinió o de la columna periodística, aporta mostres dels textos fusterians per exemplificar. Hi tens,

a més, un text comentat. Aplica aquest model a alguns dels articles de *Discordances* i redacta alguns comentaris de text.

11. Un altre dels aspectes a analitzar són els elements de cohesió. L'escriptura fusteriana n'està farcida, fins i tot dels dits connectors, poc freqüents en les columnes actuals. De nou, busca exemples de tots els tipus –de segur que en trobaràs–; i, per consolidar la lliçó redacta un article en què els fas servir.
12. Una volta llegits els articles, mira d'explicar –i aplicar– aquesta frase que Albert Chillón predica de Joan Fuster: «El compromís de l'escriptor –cultive el gènere que cultive, no importa el suport o mitjà– amb la societat *consisteix a contar-li el que li passa*», a la societat, naturalment.
13. Prepara alguns debats al voltant dels temes més recurrents en els articles de *Discordances*.
14. En més d'un article has vist com Joan Fuster es posa pel mig, és a dir, fa de testimoni dels fets, argumenta amb les seues experiències i, de passada, ens deixa informacions sobre la seua vida, «les minúcies autobiogràfiques», que en deia ell mateix. En cap cas, però –Fuster *dixit*–, «l'exasbrupte autobiogràfic». Tenint present el que se'n diu en «Fuster i el jo, un estudi dels seus articles de premsa»,⁷ elabora una biografia, a partir de les anècdotes que ens aporta l'autor i protagonista.

---

7. Cfr. ESPINÓS, Joaquim i altres (edrs.): *Memoria i literatura. La construcció del subjecte. Periodisme i autobiografia*, Ed. Denes, Alacant-València, 2002.

15. Busca fotos que il·lustren –o sintetitzen– alguns dels articles fusterians. En tens un model al volum *Todo son preguntas*, de Juan José Millás.⁸ Les fotos són informació pura i, algunes, han esdevingut icones d'una època.
16. Busca alguns aforismes que puguen *sintetitzar* el sentit d'uns quants articles, o, almenys, que els il·lustre...
17. Identifica alguns dels aforismes que deixa anar Fuster en els articles, com ara aquest: «No pot haver-hi una *llibertat* que no siga *absoluta, llibertinatge*», de l'article «Entre Sade i Pasolini». Bastant igual al seu de «Poques paraules», dins de *Sagitari*: «Que ningú no s'enganye: l'acompliment de la llibertat és el llibertinatge. Jo en sóc partidari, siga dit de passada». Busca-ne uns quants i comenta l'aplicació que en fa l'autor al contingut de l'article.
18. En aquests articles *discordants*, els autors i les obres citades tenen un sentit específic en cada cas. Identifica uns quants i explica-ho refent l'article tot i explicitant allò que s'hi deixa entendre.
19. Refeu alguns dels articles, actualitzant-los: en documentació, en argumentació...
20. En més d'un cas podeu fer de lectors de l'època i, en una carta al director, manifesteu la vostra discordança –si és el cas– o acord amb les afirmacions de l'articulista Fuster.

---

8. Ediciones Península, «Atalaya», núm. 179, Barcelona, 2005.

21. Escriviu un breu text teatral en què apareguen alguns dels personatges utilitzats per l'articulista Fuster. Així mateix, feu-hi servir algunes afirmacions fusterianes preses dels articles *discordants*.

E. AVALUACIÓ DE LA LECTURA

1. Fes memòria i posa per escrit el teu «diari de lectura»: sessions, durada... (aproximadament) de les teues lectures de *Discordances* –amb les corresponents opinions– i, a partir d'aquestes dades, fes-ne una valoració personal dels textos.
2. Posats a fer la valoració del llibre, què prefereixes: dur-la a terme per parts, o més aviat d'una manera global? Amb quines dificultats t'has trobat pel camí?: el lèxic, el conceptualisme, l'actualitat, l'interés...
3. Has llegit el text de forma continuada? Potser en diverses sessions? Tenint en compte les teues respostes, quin dels textos et sembla més aconseguit?
4. Quina idea t'has fet de l'escriptura fusteriana?; quina comparació establiries amb la que en tenies abans de llegir *Discordances*?
5. Com a lector de diversos tipus de literatura, no et seria de profit una reflexió final sobre la teua postura personal respecte de la prosa d'idees? És el primer que has llegit a fons? Tens altres elements de comparació? Contesta amb una carta a un suposat contertulià sobre el tema.

6. Redacta una ressenya de *Discordances* per a la premsa, o una carta a un amic... Deixa-hi clar el que te n'ha suposat la lectura, la valoració que en fas, el seu –i teu– interès...

TEXTOS DE FUSTER SOBRE ELS ARTICLES

[...] L'experiència més universal demostra que escriure amb aspiracions de lucidesa, és, fonamentalment, una activitat mediatitzada per l'*hic et nunc*. Escriure des de Sueca, a mitjans dels segle xx, no podia ser sinó una opció mixta de polèmica i de catequesi... Per compromís amb el meu poble... he escrit planes i planes que volien ser revulsives, incitants, divulgadores, exegetiques, escrutatòries... [...]

Aquesta és la meva feina, allò que he construït amb paraules i amb tinta durant anys i anys... M'entendreixo una mica en veure-la aplegada i articulada: convertida en un projecte de comunicació sòlida entre jo i uns virtuals, perdurables lectors. [...] Aquests... més tard... els incorporarem a les *Obres Completes*. I, també... els articles, els pròlegs i tota altra manipulació literària que arribaré a fer. [...]

De més a més, hi he posat tota l'habilitat literària de què he estat capaç: aquell mínim de joc idiomàtic, sense el qual no hi ha *literatura*. [...]

Els eufemismes i els circumloquis són un ingredient de la literatura que hem hagut de fer. La gent de la meva generació... no ha conegut un altre clima... La nostra ploma s'ha acostumat als sobreentesos, a les insinuacions laterals, a les ambigüitats, i ens costarà molt de desempallegar-nos-en. El nostre estil en resta condicionat... [...]

JOAN FUSTER

Obres Completes I, «Introducció», 1967

Pròleg

A mi, sempre m'han fet gràcia les frases fetes, els clixés verbals, els idiotismes, que es presten a un mínim de joc irònic: «examen de consciència», s'hi presta, i per això el vaig triar com a emblema de la meua primera secció periodística regular. En definitiva, el propòsit dels meus papers, ja s'ajustava a la literalitat de la fórmula: volien provocar un *examen* d'alguna mena de *consciència*, ni que només fos a colps breus i superficials, els únics permesos en les planes d'un diari. [...] I d'examinar consciències es tractava, al cap i a la fi. La meua, en primer lloc, i la dels qui arribassen a llegir-me, tot seguit. Per a mi, escriure constitueix, generalment, una operació d'autoexamen; de revisar-me les idees, els entusiasmes, els recels, els interessos, les accions, les malícies. Cada vegada que em pose davant d'un full en blanc, amb la necessitat d'omplir-lo d'allò que en diuen literatura, no faig sinó això: examinar-me la consciència. Examinar la meua consciència d'un tema qualsevol, no importa quin, trivial o solemne, fugaç o permanent: la consciència que en tinc. I vull, amb voluntat explícita, que el lector m'hi acompanye, i que així s'examine ell mateix la consciència que en tinga. [...] Des d'un periòdic, tot sembla més lleuger o més expeditiu. La vocació del diari es concentra en les incidències versàtils i equívokes que comporta la arítmia de la vida, i difícilment tolera les *virtuts* habituals del llibre. L'articulista, per molt *literari* que siga, no pot evadir-se d'aquest clima on l'actualitat i la precipitació són condicionaments genèrics. I l'examen de consciència hi és també imprescindible. Potser més imprescindible que enlloc, si tenim en compte l'amplitud dels fets i de les qüestions que cada dia ens presenten les pàgines d'un diari. Un episodi ridícul o tràgic, una notícia absurda o angoixant, les paraules d'un polític, d'un home de

ciència o d'una senyoreta de moda, tot, al capdavant, conté el germen d'una reflexió: el germen d'un article. De vegades, el gir del comentari tindrà aparences de frivolitat; de vegades, no. En el fons, hi ha sempre unes enormes ganes d'entendre i d'ajudar a entendre. (Em propose) sotmetre l'anècdota a examen. Que sempre serà examen de consciència a partir de l'anècdota... La diferència entre el llibre i el periòdic radica, sobretot, en la manera de llegir-los, i de retop, només de retop, en la manera d'escriure'ls. El diari, el llegim en un moment buit, accidental...; el llibre no s'accontenta amb un «moment», i demana hores, hores predeterminades, llargues, escollides. La manufactura de l'escriptor respondrà a un to o a un altre, a una tècnica o a una altra, segons el destí editorial a què s'adreça. Tant l'estil com l'estructura del paper, i no cal dir-ho, les dimensions, són distintes, són distintes de les que hauria de tenir l'original d'un llibre. I la pressa. La pressa és molt traïdora: afavoreix els lapsus, els trabucaments, els oblots, les confusions de detall. Si jo ara hagués de passar per un tamís estricte els articles del present volum, hi hauria d'esmenar unes quantes relliscades més o menys grosses. [...] Ara, en mirar-me el conjunt articulat en un volum, goso creure que l'aventura tindrà una certa utilitat. L'examen de consciència que s'hi reflecteix abraça una gamma bastant àmplia de problemes, molts dels quals, encara, són terriblement vius i persistits. La major o menor fortuna amb què hi apareixen exposats o proposats és una cosa secundària: hi compta més la pressió directa dels plantejaments i l'esperança de resseguir-ne les ramificacions. Si en algun paràgraf se m'interfereix una punta d'elocució febril, per motius que salten a la vista, confie que ningú no m'ho voldrà reprotxar. L'article de diari, en ocasions, ha de tendir obligadament a la homilia, a l'arenga o al pamflet: la consciència, de vegades, està adormida, i abans d'examinar-la,

o de forçar-la a examinar-se, cal fer que es desperte... I, tot ben garbellat, ja m'adone que, en deixar aquest llibre a mans del lector, hi faig trampa: l'invite a llegir com a llibre un bloc de papers que no ho són ni aspiraven a ser-ho. Ho advertesc i admet, amb remordiments anticipats. Però l'experiència d'aplicar una lectura morosa, atenta, freda, a escrits que havien estat dictats per a una altra funció, pot tenir efectes positius. Em pense que sí. Servirà, si més no, per a observar com en l'entranya de qualsevol contingència només hi ha la ficció d'una contingència, i que el dia de cada dia sempre és història, procés profund i complex, dialèctica incessant. I sobre això també hauríem de fer un altre examen de consciència...

Examen de consciència. 1968. Pròleg, pàgs. 6-7

«*El lector també escriu*»

ESCRIURE, el que s'anomena *escriure*, en el sentit de posar sobre el paper qualsevol idea desinteressada o polèmica, és cosa que fa molta gent. Publicar ja és un altre assumpte. [...]

Quantitats considerables de veïns, en un moment d'oci, senten la temptació d'agafar la ploma, el bolígraf, la màquina, i es lliuren a la curiosa operació d'exposar el seu punt de vista sobre tot el diví i l'humà. Hi ha qui ho fa en cartipassos privats, i, generalment, aquest tipus de redactor sol cultivar l'esperança d'ascendir a la impremta [...]. I hi ha qui prefereix el gènere epistolar. Jo mateix vaig ser un viciós en cartes: els meus amics més antics ho saben, perquè els vaig forçar a llargues correspondències, tant més insistents i descarades com més gran era la intimitat. Al cap i a la fi, *escriure* és una forma de *xarrar*: de parlar amb algú. I de parlar amb algú d'alguna cosa en particular. Encara avui, quan ja no dispose de temps per a les expansions familiars, acostume de pensar els meus articles —els que publique

en aquest diari i en altres— com a sucedanis de *cartes*. Els escric amb l'ànim de qui es dirigeix a un conegut, calculant el que a ell i a mi ens uneix, en curiositats o en maldecaps. He escrit, encara escric moltes cartes, al cap de l'any.

Em tem d'haver-ho proclamat abans: en definitiva, *escriure*, en el fons, és *escriure cartes*. El text resultant serà un poema, una novel·la, un drama, un assaig: no eixim de l'àrea de la *carta*. O siga: de la conversa. Només un horrible onanisme portaria a *escriure* per a si mateix: per a no ser llegit per un altre. I *ser llegit*, si algun valor té [...], és el d'obtenir una *rèplica*. La *rèplica*, quan no és oral, ha de ser —demane perdó per la *perogrullada*— *escrita*. Un important, gloriós, sector de la *crítica literària* tendeix a disminuir o a negar aquesta evidència. Els doctes encarregats de la dita estipulació centren el seu entusiasme en un vidriós concepte que rep el nom d'*escriptura*. [...] Res no és inútil, si l'examen és seriós o llest. Però... Però el que de veres funciona és el cos a cos: «dic i dius», «m'entens», «i no m'entens», «t'equivoques o encertes». L'embolic és corrent i d'una afabilitat total. Constitueix la nostra vida: la nostra convivència. Quan el tràmit no és factible «de viva veu», l'alfabet serveix d'instrument... l'alfabet és un gran invent: serveix per a saltar sobre el temps i sobre l'espai, en una hipòtesi de comunicació. [...]

Un lector, en la mesura en què de veres llegeix, *conversa* amb l'escriptor. Conversa: contesta. Mentre llegeix, en efecte, contesta: assenteix o dissenteix. Si, en acabar la lectura, redueix la seua contestació a cal·ligrafia, ja tenim la *carta*: el *contraarticle*, l'*article* espontani i d'afició, que, de vegades, res no ha d'envejar al muntatge de l'expert. Una gran part d'aquesta *literatura secreta* i redargüent mereixeria la publicitat. Els periòdics espanyols concedeixen poques columnes al gènere, o el redueixen a qüestions subalternes de queixa municipal o coses semblants. [...]

El bo és quan el lector *discorre*. Insistesc: les seues *cartes* són precioses. I són vertaders *documents* del silenci: del que pensen, pel seu compte i risc, tal i qual anònim habitant del país. Aqueixa multitud aparentment taciturna, no calla. No existeixen *majories silencioses*, ben mirat: no tenen accés a un altaveu, això és tot...

JOAN FUSTER

La Vanguardia Española, 8 de juliol de 1973

Joan Fuster, un viejo liberal

–*Usted no ha abandonado su faceta de escritor de periódicos, de articulista.*

–No, no la he abandonado, porque además continúa siendo lo básico. Yo nunca he sido capaz de escribir, por ejemplo, una novela, que es lo que puede dar dinero. No sé si hay muchos novelistas que vivan de sus novelas, pero ya debe haber bastantes. El caso es que yo nunca he podido ser novelista, me he visto incapaz. Y el teatro, lo mismo. Los poemas, pues quedaron abandonados desde el momento en que la prosa vil del periódico era urgente. Después encontré en el artículo de periódico una cosa que se ha de decir, y creo que no se ha dicho bastante aún. El artículo, en definitiva, tal como lo concebimos los que no somos exactamente periodistas, no es sino una cápsula de ensayo. Es decir, que muchas veces tengo la sensación, cuando termino el artículo, de que aquello, con tiempo y calma, en vez de ser las cuatro o cinco holandesas que son, bien desarrollado, con una preparación del tema, de aquello salen exactamente setenta páginas o cincuenta. Pero, en primer lugar, no hay plataforma suficiente, esto sí que exige tiempo. Tampoco hay plataforma donde publicar, y, en tercer lugar, aunque la haya no te lo pagan, no la tienes en proporción

al trabajo que te exige. Entonces, como artículo periodístico me he encontrado siempre corto, en el sentido literario, quiero decir. He intentado escribirlo todo lo bien que se puede escribir, y yo entiendo por escribir bien, escribir una cosa tras de otra y claramente. No hacer malabarismos, sino explicar lo que sea. Naturalmente, en general se trata de artículos de ideas, aunque vayan ligados a una anécdota circunstancial, de tipo político o no político. Y esto ha sido una manera de hacer que algunas veces –seis o siete– lo he hecho, el recogerlos en una publicación, que es una forma como otra cualquiera de organizar un libro. Es decir, escoger una serie de artículos y darles un mínimo de organización. Y no lo he hecho más por pura pereza. [...] El artículo es para mí la base del libro, y yo me encuentro cómodo dentro de él. Cómodo, aunque insatisfecho. Cómodo desde el momento en que puedo escribir más o menos a mi aire. Insatisfecho desde el momento en que muchas veces te ves obligado a degollar el tema, por la misma extensión del artículo.

MANUEL MUÑOZ. *El País Semanal* Núm. 288. Año VII
Segunda Época. 17-X-1982. A *Joan Fuster: De viva veu.*
Entrevistes (1952-1992), 2003, Catarroja, Afers

Propostes didàctiques referides al llibre
Discordances (ISBN: 978-84-9824-645-2)

© Edicions Bromera, S.L.
Polígon Industrial 1 - 46600 Alzira
www.bromera.com

© Isidre Crespo, 2011